

עם פילוג האינטרנציונל המקצועי

הרצל ברגר

המועצות, לדוגמה, והיה מנסח תביעות לגבי משקלן היחסי של התעשיות הקלות והתעשיות הכבדות בתכניות פיתוח הסוואטיות — והן משקל יחסי זה הוא הקובע את רמת החיים של העובדים לשנים רבות. קשה היה להעלות על הדעת שהאינטרנציונל יטפל בדרכים להגברת פריון העבודה, בין בארצות המשק הממלכתי ובין בארצות הקאפיטליסטיות. פעולת האינטרנציונל יכולה, איפוא, להקיף את שאלות העבודה ותנאיה רק בעקרונות כלליים ביותר — בעקרונותיה המדיניים. ערכה הגדול של הקמת האינטרנציונל המאוחד היה בקביעת מסגרת ארגונית לעמדה מדינית משותפת של תנועת הפועלים בעולם על כל זרמיה בשאלות המדיניות, הכלכליות והסוציאליות. אך ערכה העיקרי היה בעצם עובדת הידברותם של נציגי שלושת הזרמים הגדולים בתנועת הפועלים העולמית — הקומוניסטי, הסוציאליסטי וה"מקצועי הטהור" וביצירת בימה ומסגרת משותפת לשלשתם — צעד ראשון לקראת התקרבות הדדית, רמו ראשון לאפשרות של התקרבות הדדית.

משמעותה העיקרית של הקמת האינטרנציונל היתה איפוא משמעות פוליטית. יכולת פעולתו ותקות השפעתו היו בתחום היחסים המדיניים בין הזרמים השונים שבתנועת הפועלים. מתחום זה ארבו גם הסכנות הגדולות לאינטרנציונל עצמו, והן אשר גרמו עכשיו למשבר חריף.

ב

היה ברור מראש שהקשרים בין הזרם הקומוניסטי, הזרם הסוציאליסטי והזרם המקצועי הטהור בתנועת הפועלים העולמית אינם יכולים להתבטא זמן רב בהשתתפות בכינוסי האינטרנציונל בלבד, אלא הם טעונים הרחבה והעמקה בארצות שבהן קיימים זרמים שונים ובפעולה המעשית של יום-יום. אך דבר זה לא בא, בארצות אירופה המזרחית, שבהן הוקם משטר הדמוקרטיה העממית, התברר חישימהר כי משטר זה אינו אלא שלב-מעבר לדיקטטורה של מפלגה אחת. שיתוף-הפעולה בין המפלגות הקומוניסטיות לבין המפלגות הסוציאליסטיות (וכן מפלגות האכרים) כשיתוף-פעולה בין שוים

הקמת האינטרנציונל המקצועי המאוחד בסוף מלחמת העולם הראשונה היה מאורע מדיני בעל חשיבות עצומה, מאורע שרבים ראוהו כשנה בערכו כמעט להקמת ארגון האומות המאוחדות. אך מעטים ראו את עיקר חשיבותו של המעשה בעצם יצירתו של מכשיר מאוחד לתנועת הפועלים העולמית לשם פעולתה המקצועית לשיפור תנאי העבודה והעלאת רמת החיים של העובדים. הכל ידעו, שארגון בינלאומי המקיף הסמדרויות פועלים שפעולתן בארצות בעלות שיטות משק מוגדרות, ולמעשה הסמדרויות בעלות תפקידים שונים, יוכל לסייע אך מעט לקביעת שיטת פעולה אחידה לתנועה המקצועית בעולם. התנועה המקצועית בברית המועצות, וכן בארצות הקשורות בה שארגון משקן מתקרב לארגון המשק הסוואטי וחותר לקראת הזדהות גמורה אתו, רואה את הפועל כחטיבה קולקטיבית, בעיקר, כנושא הייצור הלאומי, ואת הפועל היחיד כנתבע לתת את חלקו למאמץ הכללי, להגברת העושר הלאומי ולביסוס המשטר הסוציאליסטי המתהווה. על כן היא רואה את תפקידה העיקרי בשיפור שיטות העבודה ובהעלאת פריונה, ובשאלות תנאי העבודה והחיים אינה חורגת מתחום המדיניות הנקבעת ע"י המדינה. התנועה המקצועית בארצות הקאפיטליסטיות רואה את כלל הפועלים כמעמד מנוצל ואת הפועל היחיד כתובע את חלקו בהכנסה הלאומית. על כן היא מתרכזת בפעולה לשיפור תנאי העבודה ולהעלאת רמת החיים של העובדים, ורק במקרים יוצאים מן הכלל היא שוקדת על שיפור שיטות העבודה ועל העלאת פריונה; לרוב אין היא רואה שיטות עבודה חדשות שכוונתן להעלות את פריון העבודה אלא כצורה של תוספת ניצול. במידה שהאינטרנציונל היה עשוי להשפיע על עיצוב יחסי העבודה בארצות השונות היו האיגודים המקצועיים בארצות הקאפיטליסטיות, בדרך כלל, רואים בחיוב את תמיכת האינטרנציונל בתביעותיהם כלפי נותני העבודה והממשלה לשפר את תנאי העבודה ולחוקק חוקי עבודה מתוקנים. מצד אחד היה זה נראה כרעיון גרוטסקי לגבי עתידו של האינטרנציונל ואפשרות קיומו אילו היה מתערב בבעיות תנאי העבודה בברית

ג

בהמשך ההתפתחות בתקופה הקצרה שחלפה מאז הקמת האינטרנציונל המשותף רבו הסימנים, כי ביחסים הפנימיים שבתוך תנועת הפועלים קובעות לגבי התנועה הקומוניסטית שאלות שלטון יותר מאשר הכרעות לגופם של עניינים. המפלגה הסוציאליסטית בצרפת נתנסתה בכך בתקופת השתתפותה של המפלגה הקומוניסטית בקואליצית הממשלתית ולאחר שהמפלגה הקומוניסטית עברה לאופוזיציה, בשעה שישבה המפלגה הקומוניסטית בממשלה, גילתה מרץ רב בכיבוש עמדות במנגנון השלטון וגם מידה רבה של הבנה לקשיים הכלכליים של תקופת אחר-המלחמה ומתינות רבה במדיניות השכר. המדיניות המקצועית של הקומוניסטים נשתנתה מן הקצה אל הקצה לאחר יציאתם מן הממשלה. הגיעו ימים בצרפת, שנשטטשו לגמרי התחומים בין שביתות כלכליות לבין שביתות מדיניות. מלחמה מקצועית חקפה ביותר נערכה בענפי הכלכלה המולאמים. היו מקרים רבים בשעת שביתות מכרות שהושבתו אפילו שירותי הבטחון במכרות, על כל הסכנות הכרוכות בדבר לגבי חידוש העבודה ולעתידו של העובד — שיטה שפועלי צרפת לא עשו מימיהם בשעה שהמכרות היו שייכים לחברות קפיטליסטיות. שיטה זו הופעלה על ידי המפלגה הגורסת איסור מוחלט על שביתות במשק הממלכתי בארץ צות שהיא שולטת בהן. שם היא רואה את צרכי הייצור כנקודת-מוצא לכל מדיניות מקצועית. עובדה זו אך הבליטה ביתר בהירות, כי המדיניות המקצועית הקיצונית בארצות הדימוקראטיה המערבית משמשת למפלגה הקומוניסטית קודם-כל אמצעי להתקרב לשלטון ולכבוש אותו — ואחרי מופת ארצות הדימוקרטיות העמ' מית אין עוד כל ספק, מה גורל צפוי לכל תנועה שאינה מוכנה לוותר על כל עקרונותיה ולהתחסל בארץ שהמפלגה הקומוניסטית הגיעה בה לשלטון. התנועה הסוציאליסטית, ככל תנועה חברתית ומדינית, רואה סוף-סוף את קיומה ועצמאותה כדרך להגשמת יעודו של מעמד הפועלים ולהשגת מטרת ועקרונות שהם בעיניה כצו היסטורי ומוסרי. התנועה הסוציאליסטית סבורה ומשוכנעת, כי דרכה שלה מוליכה לסוציאליזם וכי דרכה עדיפה מן הדרך הקומוניסטית. מלחמת העולם השנייה גילתה את כל החיוב שבמשטר הסוואטי אך גם את כל השלילה שבו, נתגלו עמידת הגבורה הנאדרת של ברית המועצות

נמשך בארצות אלה זמן קצר מאד, לאחר תקרית-מעבר קצרה מאד הוכח, כי על המפלגות הלא-קומוניסטיות שומה לציית ללא הסתייגות להוראותיהן של המפלגות הקומוניסטיות, אם יש ברצונן להאריך לזמן מה, לפחות למראית-עין, את קיומן העצמאי. בארצות שחלק מן המפלגות המשתתפות בשלטון לא קיבלו את הגזירה (צ'אכוסלוואקיה, הונגאריה) התחולל „מהפכות יבשות“, בארצות אחרות (בולגריה, רומניה, פולין) קיבלו ראשי המפלגות הבלתי-קומוניסטיות את הדין, אך גם שלב זה — קיום מפלגות צללים כבעלות-ברית של המפלגות הקומוניסטיות — לא היה השלב הסופי. החלה פרשת האי-חודים, זמן קצר לפני „המהפכה היבשה“ בציא-כוסלוואקיה החליטה ועידת המפלגה הסוציאלי-דמוקראטית בארץ זו ברוב גדול על נקיטת קו עצמאי יותר כלפי המפלגה הקומוניסטית — ושבועות מעטים לאחר החלטה זו נתבשר העולם על איחודן של שתי המפלגות למפלגה אחת, ולא על יסוד מצע של פשרה, אלא בדרך צירופה של המפלגה הסוציאלי-דמוקראטית למפלגה הקומוניסטית. בפולין נאבקה המפלגה הסוציאליסטית על קיומה העצמאי זמן רב עד אשר נתקבלה לבסוף החלטה על האיחוד. היא הוסיפה להאבק על קיום עקרונותיה גם תקופה ממושכת לאחר ההחלטה על האיחוד, והאיחוד בוצע בפועל ממש רק לאחר שנערך טיהור רציני בשתי המפלגות. הסוציאליסטית והקומוניסטית, ומשתיהן הוצאו היסודות ה„הסויים“ ו„הלאומנים“. קו התפתחות עקיב וישיר מוליך מהקמת משטר הדמוקרטיה העממית אל הטיהורים האחרונים בארצות הבל-קאן. זמן קצר מאד לאחר הקמת האינטרנציונל המקצועי המאוחד התברר, כי פני התנועה הקומוניסטית לא לשיתוף פעולה עם התנועה הסוציאליסטית, אלא לחיסולה, ולהקמת דיקטטורה של מפלגה אחת כדוגמת ברית המועצות. התנועה הסוציאליסטית נתבעה איפוא להשלים מתוך שתיקה עם חיסולה בכל הארצות שהקומוניסטים הגיעו בהן לשלטון ובכל הארצות שעוד יגיעו בהן לשלטון, אם יגיעו. ההגיון של קיום אינטרנציונל מקצועי משותף בלי ערובות ליחסי כבוד הדדי בארצות ובמצב של קיום ארצות בעלות משטר דימוקרטי מזה וארצות בעלות משטר דיקטטורה מזה חייב איפוא למעשה את התנועות הסוציאליסטיות לשותף פעולה עם המפלגות הקומוניסטיות עד שהגענה האחרונות לשלטון ותחסלנה את בנות בריתן.

תוך שויון כללי. המדובר הוא אף בענינים שבעצמאות לאומית, מבחינה רוחנית וכלכלית כאחת. כזכור, החל הויכוח הגדול בין מוסקוה ובלגראד בשאלה ספרותית כמעט: כיצד כותב בים את ההיסטוריה של מלחמת השחרור היר-גוסלאוית במלחמת העולם השנייה. מוסקוה וכל מפלגות הקומינפורם אתה הגדירו כסטיה לאר-מנית וכפשע את תיאור שחרורה של יוגוסלאויה כפעלם של הפארטיזאנים היוגוסלאויים בעיקר. לדעתם אסור לטיטו לחנך את הנוער היוגוסלאוי על ההכרה, כי רצונם של אכרי יוגוסלאויה ופועליה ומלחמתם הנואשת בפולשים פאשיסטיים שיחררו את ארצם. מן הראוי היה לו להסביר, כי הכוח המשחרר בא, בעיקרו, מבחוץ, בדמות הצבא האדום ומלחמתו, כי לא יתכן שיגדל נוער אשר יטיל ספק במונופולין לשחרור עמים השייך להנהגה הסוואטית. עד מהרה נתגלה גם צדו השני של הויכוח: המותר לה לממשלת יוגוסלאויה לערוך ולבצע תכנית של פיתוח תעשייתי על דעת עצמה, ואף להקים תעשיות בענפים שנועדו לפי התכנית הכוללת של הגוש המזרחי כולו להיות ענפי יבוא מברית המועצות וממדינות אחרות של הגוש. הויכוח הזה מתנהל לא בלבד עם יוגוסלאויה, העומדת בפני הלחץ, אלא גם עם מדינות אחרות באירופה המזרחית שאינן עומדות בפניו. לאחר שהודח סגן ראש ממשלת בולגריה, קוסטוב, עמד, למשל, "קול העם" הקומוניסטי, היוצא בתל-אביב, להסביר את אופי "סטיות הלאומנית", כדוגמה מובהקת לכך הביא את העובדה — או ההאשמה — שקוסטוב, אשר ניהל משא-ומתן על הוזה כלכלי עם ממשלת ברית המועצות, נתן הוראות למשר-לחת הבולגרית שעמד בראשה "לעמוד על המקח" ובכלל התנהג כאילו היה מנהל משא-ומתן עם מעצמה אימפריאליסטית וזה, ואף זו: הוא ניסה למנוע מברית המועצות אינפורמציה בענינים כלכליים מסויימים של בולגריה. אותו עתון עצמו מתאר את קוסטוב כקומוניסט ומיק ונאמן, בעל זכויות רבות בעבודת המחותרת ובהקמת המשטר החדש בבולגריה. עתון הקומוניסטים הישראליים סבור, כנראה, כי ציבור הפועלים בישראל כבר "רויכך" מבחינה אידיאולוגית במידה מספקת, שהוא יבין ויחייב את הדחתו של סגן ראש ממשלה קומוניסטית מפני טעמים כאלו... והרי בישראל אנו עומדים אך בראשית חינוכו של ציבור הפועלים והנוער שלו לזיתור על עצמאותו. בארצות אחרות כבר התקדם החינוך הזה מאד.

ונצחונותיו של הצבא האדום. ונתגלתה גם העובדה שאף משטר הדיקטאטורה לא עלה בידו לעקור אותה התנגדות עיוורת לשלטון אשר הביאה חלקים ניכרים מעמי ברית המועצות להתפייסות עם האויב הפאשיסטי ואף לשיתוף-פעולה עמו. נתגלו לא רק ימי הגבורה והיצירה הגדולה של ברית המועצות, אלא גם ימי החולין שלה. המשטר הסוואטי קיים כבר כימי דור שלם, ולגבי משטר הקיים דור קובעת, בסופו של דבר, מידת הרווחה החמרית ומידת החירות האנושית שהוא מעניק לאדם הפשוט החי בגבולותיו. גם מיבחן זה לא יכול להמריץ את התנועה הסוציארי-ליסטית להסתלקות מעקרונותיה שלה לטובת העקרונות הקומוניסטיים.

ד

הסכסוך היוגוסלאוי לימד, כי אפילו קבלת כל העקרונות הקומוניסטיים ונאמנות בלתי-מפוקפקת להם אין בה כדי להבטיח מידה של עצמאות בתחומי המשטר הקומוניסטי המקיף והכולל. שום הסברה ושום תיקוני היסטוריה לא יבטלו את תולדות התנועה הקומוניסטית היוגור-סלאוית במשך עשרות שנים, את מעמד מנהיגיה בתוך התנועה הקומוניסטית העולמית ואת האופי הקומוניסטי המובהק של המשטר שהוקם ביוגור-סלאויה אחרי שיחרורה. משטר זה, מראשית יסודו, היה קרוב ברוחו למשטר ברית המועצות מכל המשטרים שבארצות הרימוקראטיה העמ-מית, מבחינה מדינית וכלכלית כאחת. גם עמדתה הברורה והבלתי-נרתעת של יוגוסלאויה לימין הגוש המזרחי בארגון האומות המאוחדות ובכל זירה בינלאומית בעצם ימי הסכסוך החרף עם ארצות הקומוניסטים מעידה על אופי המשטר הקיים ביוגוסלאויה ועל היסודות האידיאולוגיים המוצקים של ממשלתה. אף על פי כן עומד משטר זה בנריו זה חדשים רבים, והריהו נתון במצור מדיני וכלכלי חמור מאד. חזקה עליו שהוא עושה כן מהוסר ברירה, מתוך ידיעה ברורה, כי רק שהי דרכים לפניו: עמידה זו — או כניעה וזיתור גמור על כל שמץ עצמאות.

המדובר הוא לא בעצמאות ארגונית בלבד, לא בזכותה של תנועת הפועלים בכל ארץ לקבוע על דעת עצמה, לפי רצונה היא, מי יעמוד בראשה וכיצד תנהל את עניני העם ומעמד הפועלים בארצה במסגרת העקרונות הכלליים, המקובלים על התנועה העולמית — שאף הם כל תנועת פועלים לאומית משתתפת בקביעתם

בית. והעמים היו אז עייפי דיקטטורה ועייפי קאפיטליזם. והיתה בהם כמיהה עצומה לעצמאות ולדימוקראטיה ופחד מפני השתלטות הקאפיטליזם האמריקני וגם אי־רצון להיטמע בתחום המשטר הסוואטי כצלמו וכדמותו הוא. אך מפלגת הפועלים הבריטית לא היתה לחלוץ העובר לפני המחנה. היא לא התייצבה בראש ריכוז בינלאומי של תנועות ועמים השואפים להגיע לסוציאליזם בדרך של העלאת חירות האדם. היא ויתרה על היותה גורם עצמאי במדיניות העולם. היא הופיעה, מבחינה בינלאומית, כשנשענת על הקאפיטליזם האמריקני וכמשענת לו. הופעתה היתה לא למקור כוח, אלא למקור חולשה לכוחות הסוציאליזם הדימוקראטי. ואילו תנועת הפועלים האמריקנית על שנים־עשר מיליוני חבריה המאורגנים ועל השפעתה הרבה בחיים המדיניים של ארצות הברית התנזרה מהופעה פוליטית עצמאית התנזרות מהכרה.

1

כך החמיצה התנועה הסוציאליסטית באירופה — וסי. אי. או. האמריקנית ההולכת ומתקרבת אליה בתקופה האחרונה — את שעתה. בתקופה שבה חזרו ונתארגנו הכוחות הפוליטיים ונקבעו יחסי הכוחות באירופה המשוחררת, הופיעה התנועה הזאת מפוררת, חסרת־אונים, משוללת מרכז מדריך ודוגמה מושכת. הקשיים הכלכליים והמצוקה הכלכלית של התקופה הראשונה לאחר השחרור הוסיפו להחלישה. היא לא הרגישה עצמה חזקה למדי להתמודד עם התנועה הקומוניסטית בתוך מסגרת אינטרנציונל מקצועי משותף, ובהתגבר „המלחמה הקרה” גם לא יכלה לגלות עוז־רוח בעמידה ולקיים את השיתוף עם התנועה הקומוניסטית במסגרת האינטרנציונל המקצועי. כך הופרה אחדות האינטרנציונל ואתה הושמו לאל, לפי שעה, התקוות שגיעורו עם הקמתה. נשרף הגשר הצר בין שני האגפים בתנועת הפועלים. אמנם, למעשה, היתה האחדות פורמאלית בלבד. אך בתקופה זו יש ערך מיוחד לכל חוט מקשר, ויהא הדק ביותר. כל עוד לא נותק החוט אפשר היה לקוות כי האחדות הפורמאלית בלבד עוד תהיה לאחדות ממשית, מציאותית. עתה ניתק החוט; וכשם שהקמת האינטרנציונל בישרה את מגמת האחדות — מגמה אשר לא התגשמה בחיים — כך מאיים ניתוק החוט בהעמקת הפירוד ובהררבתו, במצב קשה ביותר הועמדו אותן הסתדרות

ה

בנסיבות אלו, יכלו התנועות הסוציאליסטיות שבמערב אירופה וסי. אי. או בארצות הברית לקיים את השותפות עם הקומוניסטים — והאינטרנציונל המקצועי היה, למעשה, הביטוי הארי־גוני והמדיני היחיד לשותפות זו — אך מחוץ הרגשה של כוח רב, נפשי ואובייקטיבי. אילו היה להן די בטחון עצמי, כי תוכלנה לקיים את המשטר הדימוקראטי בארצותיהן ולהתגבר בהן על התנועה הקומוניסטית בתוקף הישגים בדרך לסוציאליזם והבטחת חירות האדם ומידה של בטחון לרמת חיים הוגנת להמוני העם בדרך הזאת, ודאי שלא היו מתיאשות מן השותפות והיו מנסות להמשיך בה ולהיאבק בתוכה על עקרונותיהן. אך הן הסרות, כנראה, בטחון עצמי זה, והרי הן תועות ומבקשות דרך.

התנועות הסוציאליסטיות באירופה המערבית הפסידו את שעתן כתום מלחמת העולם השנייה. יתכן שגורם לכך תסרון תנועה סוציאליסטית באמריקה, והיעדרה של מחשבה מדינית סוציאליסטית בפעולתה של תנועת הפועלים המקצועית הגדולה שבארצות הברית על שני ארגוני הגדולים. אך גורם לכך גם סירובה הברור של מפלגת הפועלים הבריטית, בהגיעה לשלטון, לנקוט קו סוציאליסטי במדיניות־החוץ שלה. הקו שנקטה בו — התרכזות במדיניות של תיקור נים חברתיים והלאמה והעלאת רמת־החיים של השכבות העמלות בבריטניה עצמה בד בבד עם המשכת מדיניות החוץ השמרנית — מקורו היה, בראש וראשונה, בהערכה זהירה של כוח תנועת הפועלים באנגליה שיצאה חלשה ומדולדלת ממלחמת העולם. מנהיגיה של תנועת הפועלים הבריטית חשבו, כנראה, כי כוחו של מעמד הפועלים הבריטי לא יספיק לפעולה מבית ומחוץ כאחד. ממשלת הפועלים הבריטית אמנם יכולה לרשום לזכותה הישגים חשובים במדיניות הפנים. אך ההיסטוריה לא יכלה או לא רצתה להמתין, עד שמפלגת העבודה הבריטית תרגיש עצמה מוכנה להופיע בזירה הבין־לאומית, בצלמה ובדמותה היא — ולא כמגשימה ואף מגבירה בכל העולם, פרט להודו, את מדיניות־החוץ של בריטניה השמרנית. העמים המשוחררים היתה בלבם תקוה לשמוע דיבור חדש מפי מפלגה סוציאליסטית ודימוקראטית, והיתה אמונה כי תהיה זו דוקא מפלגת הפועלים הגדולה ביותר באירופה המערבית שעלתה לשלטון לאחר מיגור הנאציון במדינה הגדולה ביותר באירופה המערבית

צועית בצפון אמריקה וחלקה העצום בתוצאות הבחירות האחרונות בארצות-הברית מעוררים בה יצרים פוליטיים שהיו רדומים כל שנות קיומה. אך אם גם יקום באמריקה בשנים הקרובות כוח פועלים רציני וחזק החותר לסוציאליזם, תוך שמירה על החירויות הדימוקרטיות, וכוח זה ירגיש עצמו חזק למדי לחדש את האחדות הכוללת של תנועת הפועלים המקצועית עם הקומוניסטים — גם אז ספק הוא אם אפשר יהיה עוד להשתמש במסגרות וביסודות קיימים לבנין מחודש. כי שבירת המסגרת והרס היסודות של ארגון משותף וכולל קובעת עובדה ומגמה פור ליטית חדשה, לא פחות מאשר קבעה אותן הקמת האינטרנציונל בשעתה. ושוב יהיה צורך להתחיל בעמל סיופוס זה של שזירת חוטי האחדות מחדש, מבראשית.

יות העובדים הארציות אשר אחדות תנועה הפועלים הוא יסוד חי ומפורה את פעולתן ואשר הצטרפו בשעתן לאינטרנציונל המקצועי לא רק בגלל היותו אינטרנציונל, אלא במידה רבה גם בגלל היותו אינטרנציונל מאוחד.

התנועה הסוציאליסטית איבדה את שעתה, אך לא איבדה את עולמה. כשם שהתמוטה הכלכלית באירופה המערבית החלישה אותה, כך גדלים סיכויי התגברותה עם התגברות סימני ההבראה הכלכלית במערב. הבראה זו תכשיר את התנועה הסוציאליסטית גם לעמדה עצמאית יותר לגבי ארצות הדיקטאטורה הקומוניסטית ולגבי הקאפיטליזם האמריקני. אם תבצר מפלגת הפועלים הבריטית את הישגיה במדיניות הפנים, ואף תרחיב ותעמיק אותם, עשויה עובדה זו להחיש את בוא המפנה במדיניות החוץ שלה. ואף זו: משקלה המדיני הרב של התנועה המקר

בבל פירושו בעברית בבלול. יש להבחין, כיצד, אימתי והיכן אתה מוצא בבלול זה. הריהו מורגש בכל מעשי אנוש. אחרי ההפלגה בבבל נשא כל אחד את בבל עמו, והיא גדלה ועצמה עד אין סוף על ידי טעויותיהם הרבות מספור של כל בני האדם... במובן מיוחד ישנה בבל משולשת, וכלל זאת אחת. משולשת מבחינת החלוקה המשולשת של בני-האדם, אלו אנשי-המדע בבתים המדרשות, הכהנים בכנסיות ובעלי-השלטון במדיניות, אם במקומות אחרים ואם בתוכנו. שכן עד היום היחס שבינינו לדברים, בינינו לאלהים ובינינו לבין חברינו אינו נקי כלל מבלבול. כי הפילוסופיה אינה שלימה, הדת מוחשכת והמדיניות אלימה.

(יוהאן עמוט קומוניוס, שיחת חשאים על נתן עם דויד, 1651)